

אליהו דוד טייץ

בענין שליח הבאה

איתא בגמ' גיטין דף סב: האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור, האשה שאמרה התקבל לי גטי אם רצה לחזור לא יחזור וכו', רואים מהמשנה שיש ענין של שליחות בגיטין. בגמרא לומדים שצריכים שהבעל יתן הגט ליד אשתו שהרי כתוב בפסוק ונתן בידה ואם לא יתן לידה יש חסרון בנתינה מיד הבעל ליד האשה שנקרא טלי גיטך מעל גבי קרקע. ורואים מהמשנה שלנו שבאמת הבעל בעצמו לא צריך לתת הגט ליד האשה אלא הוא יכול לעשות שליח שיתן לאשה את הגט. ואפשר להסביר השליחות שהרי שלוחו של אדם כמותו וא"כ נתינת השליח הוה כמו נתינת הבעל, כאילו הבעל עצמו נתן לאשתו את הגט. ועל ידי נתינת השליח האשה מתגרשת, או במלים אחרות, השליח פועל חלות הגירושין. האשה ג"כ יכולה לעשות שליח שהרי כמו שהבעל צריך לתת הגט היא צריכה לקבל הגט וכשהאשה עושה שליח לקבל הגט מיד הבעל השליח פועל חלות הגירושין כמו שהאשה פועלת בקבלתה, וגם על ידי קבלה זו אין חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע שהרי קבלת השליח הוה כמו קבלת האשה. ועיין מה שכתב רש"י בנוגע לשליח הולכה וקבלה בגמ' בבא מציעא דף ע"ו ע"א ד"ה ה"ג הבא לי גיטי. וגם מה שכתב הרמב"ם בריש פרק ששי מהלכות גירושין.

ויש עוד מין שליח בגמרא והוא הנקרא שליח הבאה (או הובאה). ורש"י והרמב"ם חולקים על מינוי שליח זה. רש"י (גמ' ב"מ ע"ו ע"א ד"ה ה"ג הבא לי גיטי) מסביר וז"ל: האשה שאמרה לאחד אם תמצא את בעלי אמור לו שישלח לי גיטי בידך ותיעשה שלוחו של בעלי לגרשני כשמגיע גט לידי עכ"ל, לפי רש"י שליח הבאה הוא שליח הבעל ובאמת הוא נקרא ג"כ שליח הולכה כמו שממשיך רש"י שם וז"ל: דשליח להולכה על הבעל לעשות. לפי רש"י אין בגירושין ג' מיני שליח אלא ב' – שליח להולכה שהוא שליח הבעל ושליח לקבלה שהוא שליח האשה.

אבל הרמב"ם (פ"ו הל' גירושין ה"ד וה"ה) כתב וז"ל: וכן האשה שולחת שליח להביא לה גט מיד בעלה וזה הוא הנקרא שליח הבאה וכו' ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל או שהביא לה שליח הבאה עד שיגיע גט לידה עכ"ל. עיין גם ברש"י כאן דף ס"ד ע"ב ד"ה כי מטא שמדובר בשליח הבאה שכתב רש"י וז"ל: דהא בעל נמי שליח להולכה שוייה עכ"ל, ורואים מכאן שוב שרש"י סובר שאין הבדל בין שליח הולכה ושליח הבאה ובאמת שאין שליח הבאה כלל כי אם מינוי שליח הולכה על ידי הבעל. ועיין גם ברש"י דף ס"ג ע"א ד"ה אלא

בס"ד שכתב וז"ל: דמעיקרא לא קבל עליו להיות שליח לבעל להוליך עכ"ל, וגם כאן מדובר בשליח הבאה. הרמב"ם סובר שהאשה יכולה לעשות שליח שיקבל לה גיטה אבל היא לא תתגרש עד שיגיע הגט לידה. ובאמת צריך ביאור שיטת הרמב"ם איך האשה יכולה לחלק השליחות שהרי אם האשה פועלת חלות הגירושין על ידי קבלתה יש חסרון של נתינה מיד ליד שהבעל לא נתן לה הגט בידה כי אם ביד השליח שלה.

ולכאורה אפשר להסביר שבשליחות יש ב' פעולות. הקבלה – שהשליח הוא כמו האשה או הבעל שלא יהיה חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע שהרי אם הבעל שם גט על הקרקע ואמר לאשתו שתיקח גיטה משם היא לא מגורשת שהרי כתיב בפסוק ונתן שיתן מידו לידה ולא שהיא תקח מעל גבי קרקע. אבל יש עוד ענין בשליחות, שיש לשליח כח לפעול הגירושין שהרי י"ל שאע"פ שיש לו יד לקבל או לתת הגט אולי רק הבעל או האשה יכולים לפעול מעשה הגירושין. קבלת השליח עושה שאין חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע אבל קנין הגט ופעולת הגירושין חלים רק בנתינת הגט ליד האשה. [עיין בר"ן שמסביר שיטת הרמב"ם כך. ועוד עיין בספר אבן האזל על הרמב"ם פ"ו הל' עבדים ה"א שמסביר ג"כ כך בשיטת הרמב"ם].

שואלת הגמרא (גיטין דף ס"ב ע"ב) איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת. אם האשה עשתה שליח הבאה, וכשבא השליח לבעל אמר לו שהוא שליח לקבלה של האשה ולא שליח הבאה, והבעל אמר הילך כמה שאמרה ונתן לו הגט, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון אמר רב שהיא לא מגורשת אפילו אם השליח יגמור שליחותו וילך ויתן לאשה את גיטה. ומסבירים במסקנת הגמרא שהסיבה היא משום שעקר שליח לשליחותו. כשהשליח הגיע לבעל ואמר לו שהוא שליח לקבל הגט הוא עקר שליחותו להביא הגט לאשה וכמו שכתוב בגמרא (דף ס"ג ע"א) אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי הוא, דאמר שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא. השליח אמר שלא נוח לו לחזור לאשה ולתת לה את גיטה ועקר שליחות זה ורצה להפוך שליחותו רק לקבלה הגט ולפעול הגירושין על ידי הקבלה לבד. והסביר רש"י לשיטתו וז"ל: דמעיקרא לא קבל עליו להיות שליח לבעל להוליך עכ"ל, שהשליח לא קבל על עצמו להיות שלוחו של הבעל שהרי לרש"י שליח הבאה הוא שליח הולכה של הבעל. ולכן כשהלך ונתן הגט לאשה לא היה כאן שליחות מהבעל, ויש חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע, שהרי אין כאן נתינה ליד האשה מיד הבעל שהבעל לא עשה השליח להולכה ומה שקיבל השליח הגט לא הוה נתינה ליד האשה, שהיא לא עשתה אותו שליח לקבל גיטה ולכן אינה מגורשת. והרמב"ם (פ"ו הל' גירושין ה"א) מסביר גם בדרך זו וז"ל: אינה

מגורשת שהרי עקר השליח שליחות שאמרה היא, ואמר לבעל מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה עכ"ל, וא"כ יש חסרון בנתינה והיא לא מגורשת.

ולכאורה קשה שיטת הרמב"ם בהוה אמינא של הגמרא, לפני שאמרו שאינה מגורשת משום שעקר שליח לשליחות. שהרי בה"א של הגמרא כתוב הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הילך כמה שאמרה אמר ר"נ אמר רבה בר אבוא אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת שמע מינה אדיבורא דידה קא סמיך דאי אדיבורא דידה קא סמיך מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש. רצו להביא ראיה מהגמ' שהבעל סומך על מה שהשליח אמר לו. וכאן השליח אמר שהוא שליח קבלה ולא שליח הבאה, וא"כ כשנתן הגט לשליח לא היה כאן נתינה מיד ליד שהרי יד השליח הוא לא כמו יד האשה, שהיא לא עשתה אותו שליח קבלה כי אם הבאה. אבל אם הבעל היה סומך על מה שאמרה האשה, אז כשנתן הגט מה שאמר הילך כמה שאמרה כאילו הוא אמר לשליח שהוא נותן לו הגט להיות שליח הבאה לתת הגט לאשה ולכן תתגרש. כשיגיע הגט לידה. וקשה לשיטת הרמב"ם שהרי בשליח קבלה יש ב' ענינים – קבלת הגט שיהיה נתינה מיד ליד ולא יהיה חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע. ויש עוד כח, שהשליח פועל חלות הגירושין. ובהבאה יש רק כח הקבלה שיחשב כנתינה מיד ליד אבל פעולת הגירושין נעשה על ידי האשה כשתקבל את גיטה. וכאן האשה עשתה שליחות לקבל הגט שלא יהיה כטלי גיטך מעל גבי קרקע וא"כ למה האשה לא מתגרשת כשיגיע הגט לידה. לפי הסברנו, כל החסרון היה בנתינה, שלא נחשב כנתינה מיד ליד. אבל לפי הרמב"ם יש מינוי על קבלת הגט בין בשליח קבלה בין בשליח הבאה וא"כ אין כאן חסרון בנתינה ואפילו אם יסמוך הבעל על מה שאמר השליח שהוא שליח לקבלה הרי יש כאן נתינה מיד ליד וכשיגיע השליח לאשה ויתן לה גיטה היא תפעול הגירושין ולמה כתוב בגמ' שהיא לא מגורשת (וכל זה קשה רק בהוה אמינא של הגמ' לפני שתרצו שהחסרון הוא ביטול שליחות האשה להביא הגט). ולפי רש"י לא קשה שהרי רש"י מסביר ששליח הבאה הוא באמת שליח הולכה של הבעל וכשאמר לבעל שהוא שליח קבלה לא היה כאן מינוי שליחות על ידי הבעל שיוליך הגט לאשתו.

ולתרץ שיטת הרמב"ם י"ל שתלוי בהבנת דינו של שליח הבאה. הסברנו לשיטת הרמב"ם ששליח הבאה מקבל הגט מיד הבעל כדי שלא יהיה חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע. ולכאורה צריך ביאור אם השליח עושה קנין גמור בגט או שיש רק קבלה ולא קנין בגט. ונפקא מינה אם הבעל יכול לחזור אחרי שיתן הגט לשליח. אם נאמר שהשליח עושה קנין גמור בגט י"ל שנגמר כל פעולת הבעל, שהרי הוא נתן הגט ונחשב כבר כאילו האשה קבלה ועשתה בו קנין ורק בעינן פעולת הגירושין מצד האשה. אבל מצד הבעל אין לו שייכות לפעולת הגירושין. ואם כבר נגמר כל פעולתו י"ל שהבעל אינו יכול לחזור ולבטל השליח

או לבטל הגט. אבל אם נאמר שנתינת הגט ביד השליח מוריד החסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע אבל השליח לא פועל קנין בגט א"כ י"ל שעדיין יש לבעל כח לבטל הגט או השליחות עד שהאשה תעשה קנין בגט (שהרי לשיטה זו חלות הגירושין דהיינו פעולת הגירושין והקנין בגט באים כאחת וא"כ כשהאשה עושה קנין בגט נעשה אז חלות הגירושין ולכן הבעל לא יכול לבטל אז הגט). ולפי שיטה זו אם בשעת נתינת הגט לאשה, דהיינו בשעת פעולת הגירושין, לא היה אז בדעת הבעל לגרש את אשתו י"ל שלא יחולו הגירושין שהרי בעינין דעת הבעל לגרש. אבל לפי השיטה הראשונה שכבר נגמר פעולת הבעל י"ל ששוב לא צריכים דעתו בשעת פעולת הגירושין שהרי הוא כבר לא יכול לחזור. אבל אם הבעל יכול לחזור ולבטל הגט או השליחו י"ל שבעינין דעתו בשעת פעולת הגירושין.

ועם יסוד זה יש לתרץ שיטת הרמב"ם בהוה אמינא של הגמ', שהיה קשה שהשליח פועל קבלה שלא יהיה חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע והאשה תפעול חלות הגירושין כשתקבל הגט מיד השליח. שהרי הבעל נתן הגט לשליח קבלה וכשנתן הגט הוא חשב שהאשה תתגרש מיד כשיתן הגט לשליח שלה אבל באמת השליח הוא שליח הבאה והאשה לא מתגרשת מיד כי אם כשתקבל הגט ואז, כשהיא תקבל הגט, אין לבעל דעת שהיא תתגרש וא"כ חסר בדעת המגרש כשהיא תקבל הגט ולא יחולו הגירושין. ולכן אפילו לדעת הרמב"ם טוב מה שכתוב בגמ' אפילו הגיע הגט לידה אינה מגורשת. ואין להקשות על שיטת הרמב"ם ממה שכתוב לקמן בגמ' התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר הילך כמה שאמרה ואמר ר' נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב כיון שהגיע גט לידו מגורשת אלמא אדיבורא דידה הוא דקא סמיך אי נמי לידה אדיבורא דידה קא סמיך עכ"ל הגמ'. אם האשה אמרה התקבל לי גיטי, שעשתה שליח קבלה והשליח אמר לבעל שהוא שליח הבאה של האשה והבעל נתן הגט לשליח. אם הבעל סומך על מה שהאשה אמרה שעשתה השליח שליח קבלה, אז כשנתן הגט לשליח השליח פעל קבלה, קנין, וחלות הגירושין מיד, שהרי הוא באמת שליח קבלה של האשה אבל אם הבעל סומך על מה שהשליח אמר לו שאמר שהוא שליח הבאה, אז האשה מתגרשת רק כשהיא תקבל הגט שהרי הבעל בשעת נתינת הגט חשב שהשליח הוא שליח הבאה ולא שליח קבלה. ולכאורה קשה שהרי האשה עשתה השליח שליח קבלה ולא שליח הבאה וגם הבעל לא מינה אותו להיות שלוחו להוליך הגט לאשה וא"כ כשהאשה תקבל הגט מיד השליח למה לא נחשב כטלי גיטך מעל גבי קרקע שהרי אין כאן נתינה מיד הבעל לאשה או לשליח הבאה שלה, שהרי לא היה כאן מינוי לשליחות הבאה כזה. וגם השליח הוא לא שליח הבעל להוליך שיחשב כנתינת הבעל לאשה כשימסור הגט. וא"כ איך האשה מתגרשת כשהיא תקבל הגט. וכבר הסברנו

שבקבלה יש ב' ענינים, א) קבלת הגט, וב) חלות הגירושין וא"כ כשהאשה עשתה אותו שליח קבלה לקבל גיטה מיד הבעל היה כאן ג"כ מינוי על קבלת הגט שלא יחשב כטלי גיטך מעל גבי קרקע ונוסף לדין זה יש גם דין לפעול חלות הגירושין ושני הענינים יחד נקראים שליחות לקבלה. והבאה הוא רק מינוי על נתינת הגט ולא פעולת הגירושין. אבל כאן השליח לא רצה לקיים חלק זה של שליחותו, דהיינו לפעול הגירושין, אלא רצה רק לקבל הגט ולא לפעול חלות הגירושין. וא"כ יש כאן נתינה מיד ליד, ששליח קבלה הוא גם שליח לקבל הגט מיד הבעל, שלא יחשב כטלי גיטך מעל גבי קרקע ולא רק שליח לפעול חלות הגירושין ונחשב כנתינה מיד הבעל ליד שליח האשה. וא"כ כשהאשה תקבל הגט מיד שלוחה היא תגמור חלות הגירושין ולכן היא מתגרשת כשיגיע הגט לידה. ואין חסרון שלא היה בדעת הבעל שתגרש או שהרי היה דעתו שהיא תגרש כשהיא תקבל הגט שהרי הוא סמך על מה שאמר השליח שהוא שליח הבאה. ואם הבעל סמך על מה שהיא אמרה שהיא עשתה השליח שליח קבלה א"כ היא מתגרשת מיד וכך היה דעת הבעל ג"כ.

אבל לפי זה קשה שהרי אין כאן דעת האשה כשהיא מקבלת הגט. האשה עשתה שליח קבלה וא"כ כשהיא מקבלת הגט מיד השליח היא חושבת שהיא כבר מגורשת, אבל השליח אמר לבעל שהוא רק שליח הבאה וא"כ היא פועלת חלות הגירושין כשהיא מקבלת הגט והיא לא חשבה לפעול חלות הגירושין וא"כ איך היא מתגרשת. וי"ל שכתב הרמב"ם (הלכות גירושין פ"א ה"י) באומר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי ואמר לה כנסי שטר חוב זה שהיא מגורשת. וכתב הגר"א שהעדים לא צריכים להגיד לה שהשטר הוא גט וא"כ לא בעינן דעתה לפעול חלות הגירושין כשהיא תקבל הגט ולכן היא מתגרשת.

ורואים מהרמב"ם שהשליח יכול להוריד מעצמו כח פעולת הגירושין ושעדיין יהיה לו כח לקבל הגט מיד הבעל כדי שלא יחשב כטלי גיטך מעל גבי קרקע. וכן כתב הרי"ף (דף כח: מדפיו) שכשהאשה אמרה התקבל והשליח אמר הבא שהשליח לא עקר שליחותו לגמרי אלא מיעוטו הוא דמעייט בשליחותיה. אבל לפי הסברו של רש"י ששליח הבאה הוא שליח הולכה של הבעל ומצד האשה אין שליחות בכלל קשה. כשהאשה אמרה הבא לי גיטי והשליח אמר לבעל שהוא שליח קבלה האשה לא מתגרשת אפילו כשיגיע הגט לידה שהרי השליח ביטל שליחותו. האשה שלחה אותו לבעל כדי שהבעל יעשה אותו שליח הולכה שלו וכשהוא הגיע לבעל הוא אמר שהוא שלוחה של האשה לקבל גיטה ומסביר רש"י שלא יועיל אפילו אם הוא יתן הגט לאשה וז"ל: שהרי לאו בתורת הכי קבליה דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה ועקריה לשליחותיה ואמר שליח לקבלה אפשר להיות שליח להולכה אי אפשר להיות עכ"ל, ואפי"ם השליח ילך ויתן הגט לאשה כתב רש"י שלא יועיל וז"ל: שמעיקרא לא קבל עליו להיות

שליח לבעל להוליך עכ"ל, ורואים מרש"י שאם השליח עוקר שליחותו לא יועיל נתינתו לגרש האשה, וא"כ, כשהאשה עשתה אותו שליח לקבלה והוא אמר לבעל שהוא שליח להוליך הגט, עקר השליח את שליחותו לקבל הגט וא"כ למה כתוב בגמ' שאם הבעל סומך על מה שאמרה האשה שהיא מתגרשת בנתינת הגט לשליח. אם הבעל סומך על מה שאמר השליח אין כאן קושיא שהרי הוא עושה השליח עכשיו לשליח הולכה שלו שזו שיטת רש"י בשליח הבאה (כמו שהסברנו לעיל), וא"כ כשילך ויתן הגט לאשה יהיה כאן נתינה מעלייתא אבל אם הבעל סומך על מה שאמרה האשה א"כ השליח ביטל שליחות זה ואיך יועיל קבלת השליח לגרש האשה אם הוא לא שלוחה כשהוא מקבל הגט.

ומתוך הקושיא רואים כבר התירוץ. אם האשה עשתה אותו שליח הבאה והוא אמר לבעל שהוא שליח קבלה כבר כתוב בגמ', שלא יועיל נתינת הגט לשליח שהרי עקר השליח לשליחותו, וכתב רש"י על זה וז"ל דלא ניחא ליה בטירחא דהולכה עכ"ל, השליח לא רצה לטרוח וללכת לאשה ולתת לה הגט ולכן הוא ביטל שליחותו ולכן לא מועיל הנתינה לידו. אבל כאן האשה עשתה אותו שליח קבלה והוא אמר שהוא רוצה להיות שליח הולכה, הוא הוסיף טירחה על עצמו ואין כאן ביטול שליחות בכלל, שהרי נוח לו בשליחות שלה והוא רוצה להוסיף עוד טירחה לשליחות ולהביא הגט אליה. ולכן בין אם סמך הבעל על דברי האשה בין אם סמך על דברי השליח האשה מתגרשת.

לפי הרמב"ם צריך ביאור לשון הגמ' לגבי ביטול שכתוב שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא. לפי הרמב"ם מדובר כאן בשליח הבאה שהאשה אמרה הבא לי גיטי והשליח אמר לבעל שהוא שליח לקבל הגט ואומרת הגמ' שלא מועיל נתינה לשליח שהרי הוא עקר שליחותו. ולמה כתוב כאן להולכה לא הוינא היה צריך להיות להבאה לא הוינא. וי"ל שלשון הולכה כאן לאו דוקא שליח הולכה אלא שהוא שליח על פעולת הולכה, להביא הגט לאשה ונכלל בזה גם שליח הבאה.